

Національна академія наук України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса
Інститут історії України
Інститут всесвітньої історії
Інститут соціології
Інститут соціальної та політичної психології
Інститут обдарованої дитини
Всеукраїнська газета «Освіта і суспільство»

МАТЕРІАЛИ

*VI Всеукраїнської міжгалузевої
науково-практичної онлайн-конференції*

**«Українське суспільство
у перспективах розвитку:
історичний, соціально-політичний,
освітньо-педагогічний аспекти»**

26–31 березня 2025 року

*в межах XVI Міжнародної виставки
«Сучасні заклади освіти–2025»*

Київ
2025

У45 Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти : матеріали VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 26–31 березня 2025 року). / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. – 1 380 с.

У збірник увійшли статті й тези учасників VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції «Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти», у межах XVI Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти–2025», у яких автори висвітлюють питання переосмислення та повернення історії України й просування її на світовому рівні; визначення актуальних проблем розвитку українського суспільства на принципах свободи, рівності, поваги до людської гідності, дотримання прав людини і верховенства права; актуалізують освітньо-педагогічні тенденції вдосконалення національної освіти; окреслюють напрями розвитку обдарованих дітей і юні в умовах боротьби за незалежність і цілісність України.

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено авторські мову й граматику). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

ЗМІСТ

МОТИВАЦІЙНІ ПРОМОВИ	13
<i>Кремень Василь Григорович</i>	13
<i>Пирожков Сергій Іванович</i>	16
<i>Рафальський Олег Олексійович</i>	24
<i>Довгий Станіслав Олексійович</i>	28
Частина І. ДОПОВІДІ ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ	29
Бевз Г. М., Мочарська А. Й. Соціальна включеність та її освітні координати в розбудові демократичного суспільства	29
Бевз Т. А. Українська національна ідентичність як основа соціально-політичної консолідації в умовах трансформації суспільства	34
Березівська Л. Д. Вплив педагогічних біографічних досліджень на формування історичної пам'яті українського суспільства	44
Бойченко М. І. Збалансованість і об'єктивність у викладанні та наукових дослідженнях: збіги і розбіжності	49
Гальченко М. С. Обдарованість: міфи і реальність	54
Гула Л. І. Розвиток обдарованості здобувачів освіти НУШ у процесі вивчення англійської мови: інноваційні підходи та технології	58
Делюсто М. С. Подолання мовленнєвих помилок української мови у здобувачів закладів вищої освіти поліетнічного регіону	62
Драч І. І., Петроє О. М., Регейло І. Ю. Відкрита наука в Україні: актуальність і переваги	67
Дробот І. І. Українська національна ідея: з історії теорії та практики	73
Євтух В. Б. In Search of Optimal Opportunities for Constructing the Educational Process: Findings from Foreign Discourse	79
Кармазіна М. С. Штучний інтелект – «для всього», або як не потрапити до класу непотрібних людей	83
Ковтунець В. В. Взаємодія освіти та ринку праці і формування людського капіталу	93
Колесник І. І. «Українське ХХ століття» у контексті глобальної історії	97
Коткова Л. І. Історична спадщина як основа майбутнього: культурологічний та освітній вимір	106
Крилова С. А. Філософське мистецтво як реальність практичної філософії в контексті освітнього процесу і актуалізація особистісного потенціалу студентів й аспірантів	113
Любивий Я. В. Реструктуризація цінностей у добу цивілізаційної трансформації	116
Міхно О. П. Українські педагоги – учасники Другої світової війни: протидія фальсифікаціям і увічнення пам'яті в онлайн-продуктах Педагогічного музею України	122

Роєнко А. М. Розвиток інтелектуального потенціалу нації: виклики та перспективи освіти в науковому ліцеї.....	129
Савенкова Л. В. Доступність до наукових і освітніх ресурсів: досягнення університетських бібліотек.....	138
Семенова А. В., Косяк І. В. Суб'єктність духовно-інтелектуальної особистості майбутніх фахівців у сфері технологій і дизайну.....	142
Скомороха Н. П., Онопрієнко Л. М. Музейна педагогіка як засіб формування національно-патріотичної ідентичності учнівської молоді: з досвіду роботи Шосткинського ВПУ.....	149
Спірін О. М., Шишкіна М. П. Штучний інтелект в освіті та освітніх дослідженнях: виклики, ризики та перспективи інтеграції.....	155
Тимошко Г. М. Розвиток творчого потенціалу педагога нової формації: здобутки та перспективи.....	159
Ткаченко В. М. Гаряча весна 2025: політичні виклики історичній пам'яті ...	166
Ткаченко Л. І. Лідерство обдарованої особистості і соціальне мислення: до проблеми формування.....	172
Ткаченко М. В. Prevalence of Hate Speech as One of the Causes of Change in Usage of Social Networks.....	177
Удод О. А. Україна в глобальній історії: як подолати історіографічну блокаду.....	185
Хамітов Н. В. Розвиток особистісного потенціалу українського народу: методологічні стратегії метаантропології й метаантропологічного потенціалізму.....	190
Чижевський Б. Г. Вплив євроінтеграційних трансформаційних процесів на законодавчі переміни у сфері освіти України.....	195
Частина II. ДОПОВІДІ СЕКЦІЙНИХ ЗАСІДАНЬ.....	
Агафонова М. В. Вища освіта України в європейському просторі.....	203
Айтов С. Ш. Постнекласичні міждисциплінарні підходи історичної антропології і розуміння людиномірного горизонту минулого.....	211
Акчуріна Ю. М., Журова О. В. Перспективи впровадження та інтеграції новітніх освітніх технологій у дошкільну освіту України.....	217
Алексєєва С. В. Громадська атестація закладу загальної середньої освіти: можливості та перспективи.....	220
Анабтаві Р. І. Pedagogical Trends in Teaching English in the National Context of Ukraine.....	226
Андрєєв С. С., Андрєєва В. Г. З досвіду підготовки до олімпіади з правознавства обдарованих дітей у КЗ «Кам'яноярський ліцей».....	228
Анікеєва О. П. Формування громадянської компетентності молодших учнів ...	233
Бабкова А. М., Міхно С. В. Застосування музейної освіти в дошкільних закладах.....	241
Барабаш Л. М. Індивідуальний освітній маршрут як форма педагогічної підтримки обдарованої дитини.....	246

Бараніченко О. М., Волянчук Н. Ю. Особливості використання ШІ в середній та вищій освіті в Україні.....	256
Басюк Н. А. Практичні інструменти підвищення мотивації до навчання у майбутніх учителів початкової школи.....	263
Безена І. М., Савич А. В. Деколонізація й переосмислення змісту предмета «Історія України»	270
Безпалій О. І. Деколонізація української історії.....	280
Беніцький А. С. Особливості виникнення та існування донецьких козацьких громад у середній течії Сіверського Дінця (друга половина XVI – початок XVIII століття).....	288
Бескорса О. А. Організація системної роботи з обдарованими учнями в умовах дистанційного навчання	304
Беленок О. А., Бова А. А. Депривація потреб ВПО в Україні в умовах війни: соціологічний аналіз	309
Біла І. І., Белкасем Л. М. Ефективні інструменти НУШ для розвитку мовної компетентності в початковій школі	319
Бова А. А. Суспільне сприйняття безпекових загроз в Україні під час війни: соціологічний аналіз.....	324
Бойко С. М. Готовність педагогічних колективів до здійснення інноваційної діяльності в умовах воєнного часу: моделі, підходи та системна підтримка.....	335
Бойко С. Т. Психологічні аспекти інформаційного впливу на батьків здобувачів середньої освіти під час війни.....	343
Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Візуалізація як дидактико-методичний інструмент інтенсифікації практик розвитку обдарованості учнівства.....	353
Бонка Т. О., Кучіна Н. В., Семеха В. В. Проєкт «Казковий світ Яворівки» у розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.....	368
Борита І. І. Національно-патріотичне виховання дітей закладу дошкільної освіти	377
Брусенцева О. А. Формування кроскультурної компетентності майбутніх менеджерів.....	381
Булах І. І., Коротащ А. І. Соціально-політичний контекст війни та її вплив на українське суспільство	393
Бурдуваліс К. М., Домбровська О. М. Соціально-психологічна адаптація ветеранів через збереження родинної пам'яті: досвід проєкту «Пам'ять мого роду» в Хмельницькій області	404
Ваганова Н. А. Детермінанти обдарованості в розумовому розвитку дітей	409
Василенко В. М. Ключові аспекти впровадження STEM-освіти в Україні	419
Вдовіна О. О. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників: виклики емоційного вигорання та шляхи його подолання	423
Верболович А. Л., Наконечний І. М. Кореляція особливостей сімейного виховання і ментальних рис підлітків (за результатами польового дослідження) ..	427
Вовченко О. А. Роль архетипів у процесах самоідентифікації сучасних учнів: становлення сучасного українця	436

Воєвідко Л. М. Актуальна парадигма підготовки вчителя музичного мистецтва.....	443
Войтенко О. О. Супровід дітей з ООП в екскурсіях (на прикладі педагогічної діяльності за програмою «Екологічними стежками рідної України»).....	450
Волкова О. В. Збереження національної культури та ідентичності в контексті вивчення іноземної мови	453
Володарська Н. Д. Дієвість арттерапевтичного підходу в розвитку внутрішніх ресурсів особистості	455
Волотовська Т. П. Інтеграція національно-патріотичного виховання в освітній процес: сучасні підходи	464
Волошина С. В. Компетентнісні завдання на уроках української мови та літератури: створення за допомогою ІІІ	467
Гадинко О. О. Сторожинець у 1774–1918 рр.: освітня і культурно-просвітницька діяльність.....	470
Ганаба С. О. Індивідуалізоване навчання: можливості штучного інтелекту.....	479
Гльоза С. О. Вплив соціально-політичних викликів сучасності на формування у студентів уявлень про особистісний розвиток.....	482
Голтвяниця О. О., Данильченко А. В. Модернізація методик і технологій у закладах загальної середньої освіти в умовах війни.....	487
Горборуков В. В., Приходнюк В. В. Використання когнітивних технологій для здійснення супроводу освітнього процесу	493
Гордієнко М. Г. Дихотомія влади і свободи в парадигмі консерватизму	495
Грищенко О. Б. Виховна робота в роки війни: основні принципи та підходи ...	508
Грунт М. А. Практичні аспекти застосування міждисциплінарного підходу для розвитку обдарованих дітей в Обухівському ліцеї.....	513
Даниленко В. М. Використання штучного інтелекту в процесі підготовки фахівців із національної безпеки	518
Дворікова О. Л., Нікітюк В. І. Формування української національної ідентичності здобувачів освіти	522
Делікатна Н. М., Стельмашук С. А. Педагогічний потенціал штучного інтелекту в розвитку обдарованості	534
Демченко О. П. Філософські вправи за методикою Гюро Хельског як засіб розвитку критичного мислення учнів.....	543
Дериведмідь А. І. Сучасні технології в логопедичній практиці: досвід дистанційної роботи.....	552
Дічек Н. П. Мислителі української діаспори про виховання патріотів-державників: невтрачена актуальність ідей.....	556
Довбищук (Турчина) К. С. Новітні напрями розвитку сучасної педагогіки обдарованості: подолання дис-спектру	563
Довга М. І. Рейтинг шкіл як показник ефективності навчальних закладів	565
Дроб'язга Н. В. Організація національно-патріотичного виховання в початковій школі.....	570

Дунець В. Б. Діяльність музеїв науки в умовах війни в Україні.....	575
Єва Г. А. Cutting-edge School Development for Gifted Children.....	578
Єгорова Н. М. Методологічні засади реалізації інтегративного підходу до формування комунікативних компетентностей майбутніх фахівців в умовах відновлення соціально-економічного потенціалу України.....	581
Єфременко А. М., Шутєєв І. В. Мобільне навчання – освітній тренд: не для фізичного виховання?	586
Завгородня О. В. Резильєнтність дітей і підлітків під час війни: чинники розвитку та підтримки.....	592
Завгородня Т. Г., Радовська Л. В. Штучний інтелект в освіті: інноваційні можливості та виклики для педагогів і здобувачів освіти.....	599
Задорожна О. М. Наукова освіта в розвитку обдарованих дітей та становленні інноваційної особистості.....	610
Зінченко В. В. Стратегії стійкого розвитку в умовах трансформації науки та освіти в контексті цифровізації і штучного інтелекту	615
Каліненкова В. С. Формування громадянської компетентності учнів у ЗЗСО в умовах війни	623
Карабаєва І. І. Особливості спрямованості дитини дошкільного віку як один із показників її психологічної стійкості	629
Качан О. А. Особливості організації фізкультурно-оздоровчих заходів під час воєнного стану	634
Кеснер Ю. П. Формування інноваційного мислення педагогів: професійні мережі та спільноти.....	644
Кирилах С. В. Структурні складники лінгвістичної обдарованості	656
Кисільов І. С. Індивідуальні освітні траєкторії з фізики для обдарованих учнів	660
Кияновський А. О. Організація реабілітаційного освітнього середовища в закладі освіти (за досвідом авторської «школи гуманітарної праці»).....	664
Кіричевська Е. В. Перспективний розвиток компетенцій військового персоналу у сфері стратегування як виклик воєнного сьогодення.....	674
Климюк К. С. Теорія множинного інтелекту Г. Герднера та її застосування в освіті обдарованих дітей	684
Ключова М. О., Кулініч О. Б. Використання технологій штучного інтелекту для розвитку обдарованості учнів	689
Ковальова О. А. Громадянська компетентність: підходи до структури та оцінювання	695
Ковальова О. Б. Концептуальні засади виховної діяльності в сучасному закладі загальної освіти	701
Кожем'якіна І. В. Мовні права національних меншин України: проблеми та перспективи	705
Колесніков С. Я. Використання інформаційних технологій проєкту «Каштан» на уроках математики у 8 класі.....	709

Колтачихіна О. Ю. Українські фізики в розвитку науки ХХ століття: повернення забутих імен	714
Корецька Н. П. Педагогіка партнерства в жорстоких реаліях війни.....	726
Котюк Т. В., Белоусова С. В., Топоркова І. В. Інтеграція епістемологічних аспектів у навчальні програми дисциплін природничого циклу з погляду досліджень PISA.....	734
Кошелева Н. Г. Арттерапевтичні технології психологічної підтримки учасників освітнього процесу	738
Кошіль О. П. Формування soft skills у обдарованих учнів: чому важливо розвивати емоційний інтелект?.....	742
Кравченко А. Р., Матвієнко О. В. Формування сучасного іміджу бібліотеки закладу вищої освіти	746
Красіков І. С. До питання використання понять «етнічна спільнота» та «національна меншина» в українській політичній науці в умовах війни та миру	750
Красота І. В. Участь 91-го Охтирського окремого полку підтримки в російсько-українській війні в період 2022–2023 років	753
Кропочева Н. М. Бібліографічний супровід дослідницької діяльності обдарованої молоді як складник особистісного розвитку	756
Кузнецов Р. М. Імерсивні технології в процесі підготовки майбутніх бакалаврів професійної освіти (спеціалізація – Будівництво та зварювання)	761
Кузнецова Г. П. Мовно-літературна освітня галузь у ствердженні української лінгвістичної традиції: фонетико-фонологічний аспект	768
Кураксіна А. А. Діяльність цифрових освітніх центрів під час воєнного стану	775
Лакович А. М. Освіта як джерело підтримки молоді в умовах змін	778
Латиш Н. М. Прояви творчого мислення молодших школярів у сучасних умовах життя	782
Лиса О. М. Формування науково-природничої компетентності	791
Лавриненко Н. Ю., Лисенко С. А. Уявлення українців про національну стійкість: результати дослідження	801
Лисяк Л. А. Становлення компетентного читача в Новій українській школі	806
Лоюк О. В. Психолого-педагогічні аспекти формування морально-етичної поведінки у молодших школярів.....	815
Лук'янчук Н. В. Методи подолання хронічного стресу: науковий підхід	821
Лукаш М. А., Кириленко О. І. Інтерактивне навчання фізики через проектування і моделювання наносупутників.....	826
Лук'яненко І. В. Школа історичного STEM-проекту «За сторінками шкільного підручника історії» – територія творчої самореалізації здобувачів освіти.....	828
Лучанінова О. П. Національно-патріотичне виховання: від декларативного до дієвого.....	833

Лясковська С. П. Радянські експропріації коштовностей і валюти у населення в період індустріалізації (початок 1930-х років)	839
Мазанко Т. О. Циркулярна економіка в умовах воєнного часу як основа забезпечення стійкості промислових підприємств	843
Майбородіна Н. В., Герасименко В. П. Організація освітнього процесу для обдарованих студентів	851
Майдан А. Г. Застосування методу проєктного навчання на уроках англійської мови	857
Майструк Н. О. Виклики глобальної полікризи та її вплив на розвиток ШІ (AI) в Україні.....	860
Макєнко М. С. Краєзнавчий гурток: історичний і педагогічний аспекти діяльності	865
Максімов Є. Л., Фомінова Л. Д. Сучасні підходи до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів	869
Малько Н. О. Публічна політика щодо запобігання дитячій злочинності в умовах воєнних дій: міжнародний досвід і можливості адаптації для України .	872
Марчук І. П., Жукова А. Р. Особливості педагогічної роботи вчителів опорних закладів навчально-виховних комплексів у контексті дистанційної освіти.....	877
Мар'яненко Л. В. Психологічні умови розкриття пізнавально-творчого потенціалу обдарованого учня.....	881
Матвієнко Л. Г. Modern Pedagogical Approaches to the Development of Creativity and Self-presentation in the Digital Space	893
Мацука В. М. Культурна спадщина в умовах військових конфліктів і міжнародно-правові механізми її захисту та повернення.....	896
Мельник Є. О. Медіаосвіта як інструмент формування інформаційної грамотності учнів.....	906
Мехед О. Б., Мехед Д. Б., Петренко С. М. Застосування інтеграції природничих наук, сучасних технологій і безперервного навчання в розвитку обдарованості.....	908
Мозуль І. В. Трансформація викладання природничих дисциплін у початковій школі крізь призму англійської мови	915
Моляко В. О. Трансформація стратегічного мислення суб'єкта в сучасних умовах.....	920
Москаленко В. В. Концепт ідентичності особистості в ракурсі теорії ситуацій	929
Мухіна Н. О. Розвиток резильєнтності у здобувачів освіти під час дистанційного навчання	938
Навозняк Л. М., Купчишина Т. В. Людська гідність: аспекти захисту в умовах війни	942
Нестер А. А. Історичне минуле України і його вплив на формування сучасної держави.....	953
Нестеренко Н. Ю. Інтерактивні цифрові технології як засіб підвищення ефективності навчання зарубіжної літератури та мистецтва	964

Нікітюк В. В. Чинники виникнення психічного вигорання учасників освітнього процесу	972
Новгородська М. М. Новітні педагогічні підходи до розвитку обдарованих учнів методом реалізації психологічних ресурсів особистості	977
Овсяннікова Л. Є., Синельникова В. В. Student-centered Learning Approaches: Ill-structured Problems and Well-structured Problems as Methods of the Problem-based Learning	986
Огірко О. В. Духовно-політичні виклики війни в Україні	994
Олійник Л. М. Освітньо-педагогічні тенденції в національному просторі	1003
Олійник О. М., Солошенко О. М. Громадянська компетентність як провідний складник сучасної педагогічної освіти: нормативно-правове забезпечення	1006
Омельчук О. А., Пушняк О. А. Підходи у виявленні і розвитку творчо обдарованої молоді в київській гімназії № 154	1012
Отупор Н. В., Кириленко О. І. Роль інтерактивних методів у підвищенні мотивації та зацікавленості до вивчення фізики	1019
Павенко Н. В. Історична пам'ять і формування національної ідентичності учнівської молоді у системі професійної освіти: практичний аспект	1027
Павленко Т. О. Психолого-педагогічний супровід обдарованих учнів ліцею: досвід практичного психолога	1035
Паламарчук І. В. Питання реалізації державної політики з повернення в Україну незаконно виведених в іноземні держави активів	1045
Палац Н. Л. Новітні напрями розвитку педагогіки обдарованості в позашкільному освітньому закладі	1049
Панкова Г. Ш. Психологічна адаптація дорослого населення до наслідків війни: відповідь на соціально-політичні виклики	1057
Пастушенко В. С., Скальська Л. О. Менторство як інструмент розвитку творчого потенціалу обдарованих учнів у цифрову епоху	1060
Пахомов І. В. Соціально-психологічні умови розвитку громадянської ідентичності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти	1064
Пашенко Т. М. Формування компетентності у сфері енергоефективності: освітньо-педагогічні підходи в навчанні майбутніх будівельників	1072
Петінова О. Б., Ягольницька А. В. Штучний інтелект у соціокультурній сфері українського суспільства: оптика повсякденного життя	1079
Пилипенко О. Є. Соціально-політичні наслідки війни російської федерації проти України (2014–2025 рр.)	1085
Піддубна Л. П. Особливості підготовки фахівців для роботи у віртуальних (віддалених) організаціях	1091
Попова В. В., Попов В. Ю. Lessons from Ukraine's Stolen Historical Past to Build a Confident Future	1096

Прибора Н. А., Прибора О. В. Сучасні тенденції вдосконалення хімічної освіти	1106
Присяжнюк Ю. П., Присяжнюк В. П., Білоног Л. М. Дидактична історія як сфера спротиву неоімперським планам росії: український досвід	1110
Пронь О. В. Гейміфікація навчального процесу для розвитку креативності в умовах дистанційного навчання	1118
Проскура О. І. Лідерство в освіті як інструмент забезпечення результативності едукативних трансформацій	1122
Пуленко І. І. Філософський погляд на сучасні військові події в Україні	1132
П'яст Н. Й., Куц О. П. Креативні методи навчання в розвитку обдарованості учнів у контексті НУШ	1135
Радовецька Л. В. STEM-education як інноваційний складник цифровізації правничої освітньої діяльності.....	1139
Редзюк Є. В. Вплив соціально-політичних викликів війни на економіку України: шляхи подолання і відродження	1145
Редькіна Г. М., Небосенко В. Б. Наукові концепції педагогічної психології в освітньому середовищі.....	1156
Репік І. А. Демографічна ситуація у Криму під впливом історичних подій ХХ–ХХІ століття.....	1167
Рудай О. Г. Освітньо-педагогічні тенденції в сучасній освіті.....	1186
Руденко Ю. Ю. Специфіка політичної свідомості регіонів пограниччя в контексті їх інтеграції та реінтеграції	1191
Русінова О. Ю. Становлення і розвиток громадської освіти в початковій школі.....	1193
Савчук І. М. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах інклюзії	1196
Свердлов І. О. Деякі проблеми датування міст Півдня України.....	1202
Сегеда С. П., Веденєєв Д. В., Талаур С. Є., Левченко С. М. Концептуальні засади воєнно-історичних досліджень повномасштабної війни в Україні.....	1212
Сергієнко Т. І. Економічні втрати та перспективи відновлення України в умовах війни	1223
Слюсаренко В. В. Використання платформи Mozabook на уроках фізики	1233
Слюта А. М. Географічна освіта у вищій школі: вплив європейських освітніх трендів на український контекст	1240
Соколовська І. А., Нечипоренко В. В., Гордієнко Н. М., Позднякова О. Л. Professional Pedagogical Education in the Formation of Competencies of Personal Development of a Modern Teacher	1246
Солоділова О. В. Використання штучного інтелекту: соціально-філософський погляд	1251
Стасюк В. В., Кириченко А. В. Подолання викликів війни: адаптація та реінтеграція військовослужбовців	1253

Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В. Розвиток соціальної сфери та освіти на Вінниччині в сучасних умовах	1258
Таранченко О. М. Концептуальні кластери інклюзивної освіти: переосмислення задля втілення в повоєнний період	1266
Тименко В. П., Бровченко А. І. Інтердисциплінарний підхід до розвитку наукового дизайн-мислення обдарованих учнів Малої академії наук України..	1277
Томілова М. В. Діяльність наукового товариство учнів ЗП(ПТ)О як чинник розвитку обдарованої молоді	1288
Третяк Т. М. Розвиток творчого мислення обдарованих учнів.....	1293
Унгурян О. М. Кліпове мислення як інструмент розвитку обдарованості на уроках хімії: методи та підходи	1302
Успенська О. В. Використання ігрового підходу на уроках іноземної мови як засіб розвитку обдарованих учнів	1307
Фалей К. Ю. Гейміфікація в розвитку творчого потенціалу учнів	1312
Фречка О. В. Історична освіта у формуванні критичного мислення в умовах інформаційної війни.....	1320
Харламов М. І. Відновлення історичної правди щодо репресованих працівників пожежної служби України (на прикладі керівника пожежної охорони м. Харків В. Ф. Смирнова).....	1325
Хов'якова К. Є. Ідентичність у часи Української національно-демократичної революції. Історіографія питання	1329
Хомякова І. П. From the Experience of the Teacher on the Development Creativity of Students in Modern Ukrainian School	1334
Царук Є. О. Гейміфікація як інструмент адаптивного навчання для обдарованих дітей.....	1340
Цвікова Н. О. Освітньо-педагогічна діяльність закладу позашкільної освіти під час війни: можливості й досягнення.....	1344
Чоста К. С. Етапи становлення та особливості розвитку політичних технологій в Україні: від зародження до цифровізації.....	1346
Шабанова Ю. О. Перспективи розвитку вітчизняної освіти: метамодерний вимір	1350
Швець В. С. Персоналізоване навчання в історичній освіті: інноваційні підходи до роботи з обдарованими учнями	1356
Шевчишена О. В. Сучасні підходи до проблем творчого розвитку обдарованих дітей в умовах інноваційних змін освітнього простору.....	1358
Шленьова М. Г. Developing Professional Ethics in Future Specialists in Library, Information and Archival Studies	1367
Якунін А. В. Корекція проблемних зон у контексті онлайн-навчання вищої математики	1371
Янковська Ю. В. Комп'ютерна інженерія як сучасна навчальна дисципліна: підходи та методи опанування.....	1377

На вебсторінці сайту бібліотеки систематично оновлюється перелік можливостей, які бібліотека пропонує для користувачів та науковців. Серед них: замовлення консультацій для дослідників, у тому числі і онлайн-ових; замовлення екскурсій та організація заходів; заходи для навчання та досліджень; оформлення бібліографічних списків; визначення індексів УДК; замовлення літератури; реєстрація користувачів; електронна доставка документів; міжбібліотечний абонемент; «Запитай бібліотекаря» тощо.

Бібліотека УДУ імені Михайла Драгоманова підтримує процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі – інклюзію. Кожен читач може розраховувати на індивідуальну допомогу працівника бібліотеки. З метою удосконалення та розширення спектру дистанційних послуг на вебсайті функціонує форма зворотного зв'язку для користувачів бібліотеки.

Семенова Алла Василівна,
*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної освіти у сфері технологій і дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну*

Косяк Інна Василівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти у сфері технологій і дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну*

СУБ'ЄКТНІСТЬ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ТЕХНОЛОГІЙ І ДИЗАЙНУ

Анотація: в статті окреслено проблему становлення суб'єктності духовно-інтелектуальної особистості майбутніх фахівців у сфері технологій і дизайну; розглянуто категорію «суб'єктність особистості», як: здатність оптимально актуалізувати зовнішні (соціальні, просторово-часові, фізичні тощо) та внутрішні (психічні, особистісні, духовні) можливості, адекватно інтегрувати актуальну ситуацію з перспективою ефективного (продуктивного) життєвого самовтілення особистості. Доведено, якщо внутрішній світ молодого людини не збагачується відповідним ціннісно-емоційним контекстом, а навпаки збіднюється й до того ж, якщо цей особистісний духовний світ не був адекватно наповненим у шкільні роки – створюється внутрішній хаос, сум'яття. А там де безлад і порожнеча – суб'єктність духовно-інтелектуальної особистості, як здатність, просто відсутня.

Ключові слова: суб'єктність особистості, атитюд, людиновимірність, диджиталізація.

Abstract: the article outlines the problem formation of the subjectivity of the spiritual and intellectual personality of future specialists in the field of technology and design; the category of “personality subjectivity” is considered as: the ability to

optimally actualize external (social, spatio-temporal, physical, etc.) and internal (mental, personal, spiritual) opportunities, to adequately integrate the current situation with the prospect of effective (productive) life self-realization of the individual. It is proven that if the inner world of a young person is not enriched with the appropriate value-emotional context, but on the contrary, it is impoverished, and moreover, if this personal spiritual world was not adequately filled during school years, internal chaos and confusion are created. And where there is disorder and emptiness, the subjectivity of the spiritual and intellectual personality, as an ability, is simply absent.

Keywords: individual subjectivity, attitude, human dimension, digitalization.

Якщо говорити про суб'єктність духовно-інтелектуальної особистості у сучасних реаліях, то необхідно розпочати з хоча б побіжного окреслення тих умов, у яких зараз знаходяться все цивільне населення України. Вже четвертий рік поспіль ми живимо в умовах війни, постійних обстрілів, повітряних тривог, інформаційних «гойдалок» у новинах (особливо останнім часом: які то надають надію на припинення вогню та обговорюють перемовини про перемир'я, або навпаки посилюють негативні психічні стани: такі як розпач чи депресія, бо «війна буде тривати ще десять років чи закінчиться за два тижні»..., «систему освіти чекають нові прогресивні реформи або нас очікує повна безграмотність»...) Дорослі зрілі люди що мають багатий ціннісно-професійно-життєвий досвід [7], не кажучи вже про молодь, втрачають здатність об'єктивно орієнтуватися в інформаційному потоці, спроможність певною мірою критично оцінювати його, зберігаючи власну суб'єктність. Тим самим «чужі думки» нав'язуються пересічній цивільній особі та заважають жити, творити, працювати заради Перемоги України і конструктивно планувати та будувати майбутнє.

Наголосимо, що категорію «суб'єктність особистості», поділяючи точку зору Олени Галян, ми розуміємо як: здатність оптимально актуалізувати зовнішні (соціальні, просторово-часові, фізичні тощо) та внутрішні (психічні, особистісні, духовні) можливості, адекватно інтегрувати актуальну ситуацію з перспективою ефективного (продуктивного) життєвого самовтілення особистості [2].

Та окреслена проблема набагато глибша ніж відповідь на питання: «Як нам впоратись з проблемами, які постійно «валяться» із соціальних медіа, які стають все більш токсичними і деструктивними, а залежність від соціальних мереж стає з кожним днем все більш тотальнішою, все більш масовим явищем?». Адже розрізнити де «корисне» джерело інформації, а де «шкідливе» вже може бути досить складним завданням. З іншого боку, ураховуючи що таке масове явище як «психологічне самозараження» (на кшталт феномену самоіндукції) відбувається в суспільстві ще більш тривалий час ніж повномасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави – понад десять останніх років – рефлексії громадян затухають і

гальмуються. Наприклад, ми вже, навіть, і не згадуємо про паніку що відбувалась під час пандемії Ковіду. Але об'єктивна реальність завжди залишається об'єктивною. І суб'єктність проявлятиметься спочатку на рівні ціннісно-емоційних ставлень-очікувань, а вже потім на рівні відповідних дій-вчинків. І чим більшим буде «розрив» між позитивними, романтичними очікуваннями-мріями та негативною, драматичною реальністю, тим більшим і глибоким та довготривалим буде песимістично-депресивний стан людини.

Військовий психолог Олег Покальчук називає цей феномен «психологічною регресією» суб'єктів цивільного суспільства, коли доросла людина у своєму спектрі поведінкових моделей все частіше застосовує поведінкову модель дитини, для якої характерними є поглиблене сприйняття образ, неаргументоване посилення емоційного забарвлення претензій, криків, сварок або інфантилізм, який, як доводять останні соціологічні дослідження дорослих є характерним у 18 % населення. Звісно на такий розвиток подій впливає дуже велике коло зовнішніх чинників. Серед яких одним з найвагомих є диджиталізація, коли вже сьогодні смартфон став «масово-імплантованим» органом людини: органом сприйняття, формування оцінних суджень, а не просто засобом комунікації та зручним інформаційним довідником. Особливо це проявляється у представників молодого покоління.

Як відомо, до базових понять синергетичного підходу належить термін «біфуркація». На думку фахівців, потрапляння до точки соціальної біфуркації означає, що в такому аспекті об'єктивна соціальна реальність вже не зможе повернутися до колишнього стану, і слід очікувати на появу різних варіантів нового соціального порядку в суспільстві. Певною мірою це точка неповернення соціальної реальності, оскільки колишня система порядку і стабільність порушені кардинально. Саме тут полягає визначний момент, а саме: те, що соціальний порядок не завжди є для людини її соціальною реальністю як такою, на яку людина орієнтована у своїй поведінці, рішеннях, вчинках, цілях, виборі. У цьому й проявляється те, що вчені називають «психомірністю соціальної реальності». На цей аспект (явище) ми хочемо звернути увагу в поведінці суспільства як соціальної реальності та людей, з яких воно формується, які мають свою, суб'єктну (особисто орієнтовану) соціальну реальність. Тобто з позицій синергетичного підходу, саме ця відмінність між названими соціальними реальностями – особистості та суспільства, досягнувши критичного значення, може запускати кризу у вимірі «людина», «її соціальна поведінка» – людиновимірність [10], психомірність. Також це може відбуватися у вимірі «стан соціального середовища системи (суспільства)» – соціомірність. У такому ракурсі особливої значущості набуває те, що стан соціальної реальності істотно залежить від людських дій, а вони, своєю чергою, від психомірності,

людиновимірності соціальної реальності особистості (суб'єкта), її стану. В такій ситуації простежується присутність (прояв) психомірності соціальної реальності самого суспільства [8].

Якщо ж спробувати стратегічно і об'єктивно «подивитись за обрій» – то перше, що ми мусимо врахувати – вплив штучного інтелекту, який фактично спроможний створити альтер-его. Чим більше скорочується час на комунікацію – тим більше збільшується соціальна дистанція між людьми. Відповідно, нібито й спілкування багато і коло контактів велике, а відчуття самотності, безпорадності, безнадії – зростає. А війна генералізує ці процеси-явища, які вже існували у латентній формі.

Дослідження сучасних закордонних нейрофізіологов, психологов Денієла Гоулмана [3], Джека Мезірова [9] та інших, українських дослідників Ірини Єршової-Бабенко [4], Діани Козобродової [8] доводять, що багато проблем особистості, які пов'язані з проявами суб'єктності, беруть витоки у підлітковому віці, навіть віці з семи до чотирнадцяти років. А війна зараз каталізує ці процеси. Люди що мали більш високий рівень психологічної усталеності стають більш «яскравішими» і активнішими, а психологічно слабкіші, відповідно, більш уразливими. Тобто середньопересічні люди страждають від слабого суб'єктного позиціонування, слабкої особистісної «системи координат».

Так, глибоко віруючі, релігійні люди, глибоко ідейно-переконані при однакових травмуючих обставинах, страждатимуть менше – бо в середині їхньої системи цінностей є більш організована структура відповідних духовних наративів. Звісно, що представники тих професій, які в своїй діяльності так чи інакше дотичні до емоційно-психологічної, почуттєвої сфери більш яскраво демонструють прояви означених механізмів. Такою сферою є професійний дизайн у всіх його галузевих проявах. І саме тому майбутні фахівці в сфері технологій і дизайну являють собою той лакмус, той маркер проявів проблеми суб'єктності духовно-інтелектуальної особистості.

Отже, якщо внутрішній світ молодої людини не збагачується відповідним ціннісно-емоційним контекстом, а навпаки збіднюється й до того ж, якщо цей особистісний духовний світ не був адекватно наповненим у шкільні роки – створюється внутрішній хаос, сум'яття. А там де безлад і порожнеча – суб'єктність духовно-інтелектуальної особистості, як *здатність*, просто відсутня.

Звісно, є вроджені риси поведінки – архетипи; є усталені – патерни, а є набуті – це атитюди. Атитюд – це фіксоване настановлення. Воно регулює поведінкові акти, пов'язані із задоволенням потреб фізичного існування. Атитюд формується та функціонує як елемент системи соціальних і політичних відносин, міжособистісних стосунків, до якої включена людина. І що важливо, він відображає не лише власні потреби, а й очікування та вимоги оточення [12].

Класик психології Курт Левін наголошував, що характер формують ландшафт і клімат. Якщо ми розширимо це тлумачення до понять освітньо-політичного ландшафту та освітньо-політичного клімату, стає зрозуміліше, що відбувається. Як слушно зауважує академік Георгій Філіпчук: «Вибір світоглядних орієнтацій має виключно стратегічне значення для перспективи і подальшої долі Нації і Держави, збереження і зміцнення української Ідентичності. Адже нинішня війна московії проти України є передусім війною навіть не за території, а проти нашої Ідентичності і Державності. Все має значення – мова, культура, школа, сім'я, історія, церква, суспільний простір, національна пам'ять, символи та ідеали» [5].

І це серйозна система викликів із зовні. Але новітня архітектура суспільства вже дуже сильно змінилася і ці трансформації продовжуються. Адже суспільство мусить природно відповідати викликам гіпермодерну. Навіть меседж «зміниш або помри» є віддзеркаленням закону природи. Але якщо емоції домінують над інтелектом, а внутрішній світ людини не наповнений високими духовно-моральними ціннісно-значущими ідеалами, людина не спроможна навіть усвідомлювати важливість суб'єктності духовно-інтелектуальної особистості.

Жан Бодріяр у «Мистецтві спектаклю» стверджує, що мистецтво не відображає реальність, а створює симуляції, які спотворюють або замінюють її. Він вводить поняття гіперреальності, де реальність і уявлення про неї переплітаються. Мистецтво перестає бути творчим актом; воно стає механічним повторенням уже наявних форм, що свідчить про загибель справжнього мистецтва [11].

Питанням пошуку, дослідження і впровадження нових методологічних підходів щодо розв'язання окреслених проблем присвячується багато наукових розробок учених. Такі наукові розвідки тривають і в Київському національному університеті технологій та дизайну. Адже якість підготовки майбутніх фахівців у сфері мистецтв, у сфері дизайну і технологій для нашої країни, особливо у теперішній час війни і далі у часи повоєнного відновлення, є стратегічно важливим завданням. Відтак, актуальним залишається постулат фундатора педагогічної майстерності мого вчителя академіка Івана Зязюна про те, що «...Майстерність викладача є найвищим рівнем педагогічної діяльності (якщо ми характеризуємо *якість результату*), виявом творчої активності особистості педагога (якщо ми характеризуємо *психологічний механізм успішної діяльності*). Коли ж ми прагнемо усвідомити витoki розвитку майстерності, зрозуміти шляхи професійного самовдосконалення, доцільно сформулювати визначення цієї педагогічної категорії так: *педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі...*» [6].

Саме в аспекті засад управління якістю професійної підготовки майбутніх фахівців, розвитку суб'єктності духовно-інтелектуальної особистості хочемо звернути увагу на дисертаційне дослідження, що було захищено в Україні на третій рік повномасштабної війни Марією Бойко «Теоретико-методичні засади управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах», в якій автором розкрито сутність нового методологічного підходу «*Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації*», що визначає педагогічну взаємодію, як життєдіяльність людини, яка забезпечується на трьох рівнях: фізіологічному, психічному та соціальному та цілісно об'єднує емоційну, інтелектуальну й вольову сфери особистості, у контексті трансформацій сучасного освітнього середовища / простору системи педагогічної освіти в Україні, розглядається у площинах реальної і віртуальної освіти у їх синергетичному поєднанні в епоху цифровізації.

Дослідницею також було сформульовано сутність нових принципів цього підходу:

– *людиновимірності якості сучасної освіти в епоху цифровізації* – стратегії і механізми підвищення якості освіти розробляються і впроваджуються із забезпеченням відкритої рефлексивної взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу за умов збереження цілісності характеристик формування суб'єктності кожної особистості (когнітивної, емоційної і вольової), у застосуванні цифрових технологій, які постають інструментом для гармонійного розвитку людини в освітньому середовищі, технологічним знаряддям щодо збагачення ціннісного досвіду, культури майбутнього фахівця;

– *партесного управління вищою освітою*, який трактується в аспекті широкого взаємопов'язаного і комплексного застосування цифрових технологій в управлінні якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах із конкретизацією своєрідності організаційно-методичних засад, розкриваючи глибинний сенс і витоки ідеї партесності (злагоженості та єдності, гармонізації дій суб'єктів управління, які мають запроваджуються одночасно щодо досягнення спільної мети) [1].

На наше переконання екстраполяція цих підходів у систему вищої освіти, професійно-технічної підготовки сприятиме розвитку суб'єктності духовно-інтелектуальної особистості майбутніх фахівців щодо досягнення спільної мети Українського суспільства – нашої Перемоги!, наповнюючи серця натхненням, силами і впевненістю для підкорення намічених вершин!

Бажаємо всім учасникам конференції невичерпної життєвої енергії, освітньо-наукового і професійного зростання у кращих європейських традиціях, зберігаючи і примножуючи українську національну ідею, що є провідною

ідеологічною домінантою державотворення як в системі освіти і науки загалом, так і в професійній підготовці майбутніх фахівців – зокрема, бажаємо нам всім скорішої Перемоги, процвітання та нових здобутків!

Слава Україні! Героям слава!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко М. М. Теоретико-методичні засади управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах: реф. дис. на здобуття наук. ступ. доктора пед. наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Лубни, 2024. 42 с. <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10549>
2. Галян Олена. Особистість школяра у вимірах суб'єктності: історико-педагогічний дискурс. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2017. с. 360
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект у бізнесі. Як стати успішним у житті та кар'єрі. Харків: Віват. 2020. 528 с.
4. Єршова-Бабенко Ірина, Козобродова Діна, Селіверстова Ганна. Концептуальні основи єдності педагогіки, психології та медицини: наука і людина, людське в людині - постнекласична криза. нариси про постнекласику. Нарис-1. Перспективи та інновації науки. 2 (2) 2021/8/11
5. Національна ідентичність: культурно-освітній вимір: монографія / Георгій Філіпчук – Чернівці: Друк Арт, 2016. – 304 с.
6. Педагогічна майстерність: підручник. За ред. І. А. Зязюна. 3-є вид., допов. і переробл. К.: Богданова А.М., 2008. 376. URL: https://www.pedagogic-master.com.ua/public/PM_Zyazyun.pdf (дата звернення 20.03.25), с. 25
7. Семенова А. В. Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії: монографія. Одеса: Бондаренко М.О., 2016. 436 с. URL: https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/tsinisnyi_vymir.pdf
8. Kozobrodova D. The problem of the psychometric of social reality and its role in the extremely unbalanced behaviour of social environments in the context of self-organization. Norwegian Journal of development of the International Science №45 part 2. P. 45-53. <https://www.calameo.com/books/005798408c4b360b213e7>
9. Mezirow J. Learning to think like an adult: Core concepts of transformation theory. Taylor E. W., Cranton P. The handbook of transformative learning: Theory, research, and practice. San Francisco: Jossey-Bass. 2012. P. 73-95
10. Semenyshyn M., Semenova A., Klymenko I., Shvets D., Bratel, S., Krykun V., et. al. Quality parameters of higher education officers of the National Police in the conditions of imperative human-scale values. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023. 232. P. 175-190. DOI: <http://doi.org/10.15587/978-617-7319-67-1> (дата звернення: 17.03.2025)
11. <https://zn.ua/ukr/war/jakoji-vam-ishche-realnosti-treba-stalker-2-i-asimetrichna-vijna.html>
12. <https://zn.ua/ukr/WORLD/psikhoholhija-terpil-chomu-v-kurskij-oblasti-ne-buntujut-navit-na-kolinakh.html>